

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Приймальною комісією
Протокол № 4 від 24.04.2023 року
Голова Приймальної комісії
Олександр ТУРУНЦЕВ

Програма
фахового іспиту зі спеціальної освіти

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Спеціальність: 016 Спеціальна освіта
Освітня програма: 016.00.02 Втручання при аутизмі
016.00.03 Стратегії і практики
інклюзивного навчання

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-методичної та
начальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
протокол № 5 від 07.03.2023 р.
Завідувач кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Олена МАРТИНЧУК

Київ – 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до Правил прийому до Київського університету імені Бориса Грінченка у 2023 році абітурієнти при вступі на навчання за другим (магістерським) рівнем на основі освітнього ступеня бакалавр, магістр, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст проходять фаховий іспит зі спеціальної освіти.

Мета фахового іспиту: визначити рівень освіти осіб, які можуть розпочати навчання за освітньо-професійними програмами 016.00.02 Втручання при аутизмі, 016.00.03 Стратегії та практики інклюзивного навчання, та їх результатів навчання.

Завдання фахового іспиту: здійснити перевірку набуття особами, які виявили бажання навчатися за освітньо-професійними програмами 016.00.02 Втручання при аутизмі та 016.00.03 Стратегії і практики інклюзивного навчання, узагальнених компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України №799 від 16.06.2020 р.).

Студенти, які виявили бажання опанувати освітньо-професійні програми 016.00.02 Втручання при аутизмі та 016.00.03 Стратегії і практики інклюзивного навчання для другого (магістерського) рівня вищої освіти, повинні мати достатній рівень сформованості компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Форма проведення іспиту – комбінована (тестова + усна).

Фаховий іспит складається з тестових завдань і усного практико орієнтовного питання, що спрямовані на перевірку рівня сформованості фахових компетентностей і результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Тест складається з питань різної складності, які обираються через "Випадкове питання". Усне питання практико орієнтованого спрямування передбачає розв'язання практичного кейсу та перевірку здатності вирішувати професійні задачі і практичні проблеми спеціальної освіти з метою корекції і компенсації порушень психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами різних вікових груп.

Тривалість іспиту – 80 хвилин.

Критерії оцінювання: тест і усне питання оцінюються за 200 бальною шкалою.

Критерії оцінювання знань вступника

Кількість балів (max - 200)	Критерії
180 – 200	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
160 – 179	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
140 – 159	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
120 – 139	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
100 – 119	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 99	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Спеціальна педагогіка як галузь педагогічного знання про закономірності та особливості навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Спеціальна педагогіка як галузь педагогічної науки про навчання, виховання і розвиток осіб з особливими освітніми потребами. Об'єкт, предмет, мета і завдання спеціальної педагогіки як науки. Зв'язок спеціальної педагогіки з іншими науками. Галузі спеціальної педагогіки.

Сучасна термінологія в умовах оновленої гуманістичної парадигми спеціальної педагогіки. Основні поняття спеціальної педагогіки (порушення, дизонтогенез, корекція, компенсація, соціалізація, абілітація та реабілітація, корекційно-розвиткові послуги, корекційно-компенсаторна робота, корекційна спрямованість навчання; особливі освітні потреби, особи з особливими освітніми потребами, підтримка, супровід, раннє втручання, стратегії втручання тощо).

Теоретичні засади спеціальної педагогіки: концепція про культурно-історичне походження психіки та формування вищих психічних функцій, концепція про загальні та специфічні закономірності психічного розвитку в нормі та патології, концепція про провідну роль навчання в розвитку дитини та інші.

Історичні відомості про становлення і розвиток систем спеціальної освіти в Україні та за кордоном. Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні. Сучасний період розвитку освіти осіб з особливими освітніми потребами. Трансформаційні зміни спеціальної освіти в Україні. Розвиток інклюзивної освіти в Україні.

Поняття про особливі освітні потреби. Підходи до особливих освітніх потреб у Міжнародній Класифікації Функціонування, Обмежень Можливостей і Здоров'я.

Класифікація дітей за українським законодавством, яким необхідно надавати особливі освітні потреби. Категорії (типології) освітніх труднощів у осіб з особливими освітніми потребами: інтелектуальні, функціональні (функціонально-мовленнєві, функціональні зорові, функціональні слухові), навчальні, фізичні, соціоадаптаційні/соціокультурні труднощі. Рівні підтримки осіб з особливими освітніми потребами в освітньому процесі.

Особливі освітні потреби, пов'язані з особливою організацією освітнього процесу. Особливі освітні потреби, пов'язані з адаптацією змісту загальної освітньої програми. Особливі освітні потреби, пов'язані з адаптацією способів подання навчального матеріалу. Особливі освітні потреби, пов'язані з подоланням труднощів у розвитку, соціалізації та адаптації.

Спеціальна психологія як галузь психології про особливості та закономірності психічного розвитку осіб з особливими освітніми потребами.

Сутність спеціальної психології. Концепції та теорії інвалідизації. Історія становлення спеціальної психології. Предмет та задачі спеціальної психології. Взаємозв'язок спеціальної психології з іншими галузями психології та науками. Принципи спеціальної психології. Методи спеціальної психології. Чинники порушень у психічному розвитку. Класифікація порушень психічного розвитку.

Онтогенез. Вікові й індивідуальні особливості психічного розвитку, їх співвідношення. Поняття про нормативні вікові кризи. Поняття про сенситивні періоди розвитку психіки, їх значення та критерії вияву. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність як чинники психічного розвитку людини.

Дизонтогенез. Сутність феномену порушення розвитку. Характеристика понять: норма, патологія, порушення, інвалідність. Структура порушення розвитку. Механізми формування системних порушень в розвитку психіки. Загальні та специфічні особливості відхилень розвитку. Компенсація, корекція та реабілітація як категорії спеціальної психології. Депривація як причина та наслідок порушення розвитку. Загальна характеристика особистісних особливостей дітей та підлітків з порушеннями розвитку.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями слуху.

Загальна характеристика порушень слуху. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями слуху / функціональними слуховими труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями слуху. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями слуху. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями слуху. Система освіти дітей з порушеннями слуху

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями зору.

Загальна характеристика порушень зору. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями зору / функціональними зоровими труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями зору. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями зору. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-

компенсаторної допомоги людям з порушеннями зору. Система освіти дітей з порушеннями зору.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями мовлення.

Загальна характеристика мовленнєвих порушень. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями мовлення / функціонально-мовленнєвими порушеннями. Психолого-педагогічна характеристика дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями мовлення. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями мовлення. Система логопедичної допомоги і закладів освіти для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з ментальними Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з інтелектуальними порушеннями.

Загальна характеристика порушень інтелекту. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з інтелектуальними порушеннями / інтелектуальними труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями інтелекту. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями інтелектуального розвитку. Система освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Загальне поняття про граничні форми порушення інтелектуального розвитку. Типологія затримок психічного розвитку.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з навчальними труднощами.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з труднощами у навчанні / навчальними труднощами. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з навчальними труднощами. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги дітям з труднощами у навчанні.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Поняття про синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ). Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з СДУГ / соціоадаптаційними (поведінковими) труднощами. Причини виникнення СДУГ. Ознаки СДУГ: зниження уваги, гіперактивність та імпульсивність. Психолого-педагогічна характеристика осіб зі СДУГ. Особливості корекційно-розвивальної роботи з дітьми зі СДУГ.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з порушеннями опорно-рухового апарату.

Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарату. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з порушеннями опорно-рухового апарату / фізичними труднощами. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями опорно-рухового апарату. Система освіти дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб з розладами аутистичного спектра.

Загальна характеристика розладів аутистичного спектра. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з розладами аутистичного спектра / соціоадаптаційними труднощами (труднощами соціальної комунікації та соціальної взаємодії). Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з розладами аутистичного спектра. Вплив особливостей розвитку та пізнавальної діяльності цих дітей на організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з ними в освітньому просторі закладу освіти. Сутність корекційно-компенсаторної допомоги дітям з розладами аутистичного спектра. Система освіти дітей з розладами аутистичного спектра. Можливості розвитку, освіти і соціалізації аутичних осіб.

Психолого-педагогічна характеристика та система освіти осіб зі складними (комплексними) порушеннями.

Поняття про складні порушення. Закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб зі складними порушеннями. Загальна характеристика дітей зі складними порушеннями. Система корекційно-компенсаторної допомоги дітям зі складними порушеннями.

Психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативна діяльність.

Методики психолого-педагогічного вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку. Особливості планування освітньо-корекційної роботи на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей. Особливості проведення консультативної діяльності під час супроводу дітей з особливими освітніми потребами та їхніх родин.

Психолого-педагогічний супровід осіб з особливими освітніми потребами та їхніх родин.

Поняття про психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами та сім'ї, яка її виховує. Особливості налагодження гармонійних відносин з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

Особливості планування та надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.

Особливості психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги. Склад та функції міждисциплінарної команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої та дошкільної освіти.

Особливості реалізації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії у ролі фахівця зі спеціальної освіти, асистента вихователя закладу дошкільної освіти, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти тощо.

Організація освітнього процесу та проведення корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами в умовах спеціальної освіти.

Характеристика державних освітніх структур і закладів, які забезпечують освіту дітей з особливими освітніми потребами в Україні. Аналіз системи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами.

Особливості комплектування та організації діяльності спеціальних закладів освіти, спеціальних груп у закладах дошкільної освіти, спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти.

Принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу у спеціальних закладах освіти.

Особливості планування та організації освітньо-корекційної роботи з урахуванням структури та особливостей порушення, актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

Методики, технології, форми та засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами. Корекційно-освітні технології у роботі з дорослими з інвалідністю та функціональними порушеннями.

Особливості планування на надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до рівня розвитку і функціонування дитини з особливими освітніми потребами.

Вимоги до організації корекційно-розвивального середовища. Особливості організації дитячого колективу, створення в ньому рівноправного клімату і комфортних умов для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції. Методики сприяння соціальній адаптації осіб з особливими освітніми потребами, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності.

Організація освітнього процесу та реалізація психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти.

Інклюзивна освіта: концептуальні рамки. Концепція нормалізації та теорія включення як підґрунтя для забезпечення рівних шансів у навчанні, вихованні та розвитку для всіх дітей. Підходи до освіти: особливості традиційного та інклюзивного підходів до освіти. Соціальна та медична моделі розуміння інвалідності. Інклюзивна освіта : основні принципи, переваги, існуючі виклики.

Основні міжнародні документи у галузі прав людини, міжнародне законодавство у сфері освіти дітей з особливими освітніми програмами: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права людей з інвалідністю. Досвід упровадження інклюзивної освіти у західноєвропейських системах загальної середньої освіти. Досвід упровадження інклюзивної освіти у країнах пострадянського простору.

Національне законодавство у сфері освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Освітні законодавчі документи України у сфері освіти та соціального захисту. Сучасна освітня нормативно-правова база інклюзивної освіти. Концепція Нової української школи. Упровадження інклюзивної освіти у межах реалізації Концепції Нової української школи.

Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти. Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів в

Україні. Особливості комплектування та організації освітнього процесу у закладах дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Доступність і концепція універсального дизайну як важливі умови забезпечення інклюзивної освіти. Особливості інклюзивного освітнього середовища, його зміст, структура і роль у формуванні особистості дітей.

Характеристика інклюзивних педагогічних підходів: універсального дизайну в навчанні та диференційованого викладання. Особливості організації освітнього процесу в інклюзивному закладі освіти: розроблення і реалізація Індивідуальної програми розвитку, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, створення інклюзивного освітнього середовища, подолання бар'єрів на шляху організації та впровадження інклюзивного навчання, професійне співробітництво в інклюзивному закладі освіти.

Основні завдання та роль асистента вчителя. Компетентності асистента вчителя: знання, уміння, особистісні характеристики. Формування ефективних стосунків між учителем та асистентом учителя. Роль асистента вчителя у забезпеченні навчальних та інших потреб учнів. Порівняння обов'язків учителя та асистента вчителя.

Професійне співробітництво як одна з основних умов ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Організація діяльності міждисциплінарної команди фахівців інклюзивного закладу освіти. Місце фахівця зі спеціальної освіти у структурі професійного співробітництва.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда; під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія: підручник. Київ: ВЦ "Академія", 2020. 223 с.
3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf>
4. Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.-метод. посібник. Харків, Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

5. Кравчук О., Шелепко Г. Організація інклюзивного навчання у системі управління діяльністю в закладі освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 1 (7). С.165-171.
6. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівні підтримки в освітньому процесі / Укл.: Л.І. Прохоренко, Н.А. Ярмола, О.О. Набоченко та ін. К., 2021. 200 с.
7. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/10258-22 від 06.09.2022.
8. Миронова С. Нова Українська школа : особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с.
9. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N.M. Bibik. K.: Litera LTD, 2019. 208 s.
10. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. К.: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
11. Серeda I.B. Спеціальна педагогіка з основами спеціальної дидактики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів з курсу. Частина I / I.B. Серeda, B.A. Kисличенко. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2020. 164 с.
12. Спеціальна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Мартинчук, I.M. Маруненко, К.В. Луцько та ін.; за заг. ред. О.В. Мартинчук. К. : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. 364 с.

Додаткова література

1. Костенко Т., Гудим І. Навчання дітей із порушеннями зору : навч.-метод. посібник. Харків, Вид-во «Ранок», 2019. 184 с.
2. Недозим І. Учні початкових класів із розладами аутистичного спектра : навчання та розвиток : навч.-метод. посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 96 с.
3. Рібцун Ю. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток: навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2020. 264 с.
4. Скрипник Т.В. Діти з аутизмом в інклюзії: сценарії успіху. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 208 с.
5. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Супрун Г.В., Криваковська Р.В. Особливості партнерства між фахівцями закладу освіти та батьками дитини з особливими освітніми потребами. Наукові перспективи. 2022. № 6(24). С. 514-526.

6. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами : навчання та супровід : навч.-метод. посібник / Л.І. Прохоренко, О.О. Бабяк, В.В. Засенко, Н.А. Ярмола : навч.-метод. посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 160 с.
7. Учні початкових класів із порушеннями слуху : навчання та розвиток : навч.-метод. посібник / С.В. Кульбіда, С.В. Литовченко, В.В. Жук, В.В. Литвинова. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 144 с.
8. Чеботарьова О., Гладченко І. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку : навчання та розвиток : навч.-метод. посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.